

اعتقاد

کتاب
honar@etemadnewspaper.ir

گزارش

نشست نقد و بررسی کتاب «دموکراسی یا دموقراضه» نوشته سید محمود شجاعی

روایتی از ناخبردی

جلسه نقد و بررسی کتاب «موکراسی یا دموقراضه» اثر «سید مهدی شجاعی» با حضور نویسنده آن محمدرضا گودرزی باوالفضل زروی نصر اباددر فرهنگسرای گلستان برگزار شد.
باوالفضل زروی نصر اباد، نویسنده و منتقد، در ابتدای این جلسه با اشاره به اینکه یکی از افاتی که در بین اکثر ایرانیان وجود دارد، تمایل همگانی به دریافت حکم قطعی است که مسائل موجب سطحی نگری و کم ریشه بودن ما شده توضیح داد: «متأسفانه در عرصه ادبیات هم دچار نوعی افت هستیم. نمی‌دانیم رمان طنز چیست و تفاوت آن با هجو و سایر موارد چیست و همواره به دنبال یک حکم قطعی و نهایی هستیم که در یک قالب مشخص خود حکم کند.»
به گفته این نویسنده، «موکراسی یا دموقراضه» تنها رمان طنز سیاسی فارسی با دیدگاه جهانی است که در هیچ جای آن اثری از هجو و هزل و فکاهه و سایر موارد شوخ طبعی نمی‌بینید و به‌صورت کامل و قلم و محکم، تمام مطالب کتاب بر پایه طنز استوار است.» زروی در ادامه یکی از محاسن این کتاب را زبان قومی آن نام برد و توضیح داد: «با وجود دیدگاه جهانی و این نکته که تمام موارد امکان وقوع در هر کشوری را در زبان این رمان قومی است یعنی مخاطب این اثر دقیقاً متوجه می‌شود که نویسنده، محیطی آزاد (به مفهوم غربی آن) رشد نیافته‌است. اما در عین حال با یاد آوردن یک سری اعتقادات و روایات آداب و پرده گویی، مشخص است که این نویسنده یک زبان شرقی است اما ندانغه جهانی نیز دارد.»
زروی ادامه داد: «خانم باربارا آلکنمن، مورخ مشهور امریکایی که من او را فیلسوفی می‌نامم کتابی به عنوان «هسپس ناخبردی از ویتنام تا تروریا» دارد که در آن سیر ناخبردی را روایت کرده‌است. این سیر معکوس و عقل زایی و پس‌رفت حکمت و خرد دانش متأسفانه در تمام جملات و سراسر جهان فراگیر است. اشراقی است که در این کتاب است یعنی مبتنی بر همین امر است. در تمام تاریخ انسان‌های دلسوزی بوده‌اند و این طور نیست که آقای شجاعی یک دفعه و برای نصیحت کردن اقدام به نوشتن این داستان کرده باشد.»

زروی نخستین نقطه قوت این اثر در سه‌نامه‌ای بودن آن را طنز پهن درازان دانست و گفت: «این کتاب از حیث ظرافت یا لطافت بیان نکاتی که احیانا به آنها «هر چسب خروج از حدود و مرزهای سیاسی یا عرفی» زده می‌شود، بسیار خوب عمل کرده است.» این منتقد احترام به شعور مخاطب و عدم توضیح واضحات و پرهیز از تکرار زاید را یکی از دیگر نقاط قوت کتاب دانست و گفت: «این کتاب را می‌توان هم با توجه به موقعیت مکان و زمانی که در آن نوشته شده تحلیل کرد، هم به صورت فرامانی و فرامگانی، زیرا از حیث هنری تعلق به زمان و مکان خاصی نداشته و در هر برهه از زمان می‌توان تک تک اجزای آن را در هر حکومتی مشاهده کرد.» به گفته این منتقد این اثر شامل آسیب‌شناسی دقیق و ظریفی از دموکراسی‌های مرسوم است که نویسنده در مورد آنها بسیار خوب عمل کرده‌است.

محمدرضا گودرزی، نویسنده و منتقد نیز در ادامه این نشست با اشاره به اینکه این رمان اثری تمثیلی و طنزآمیز است توضیح داد: «گفته می‌شود طنز زاده غریزه اعتراضی است که به هنر بدل شده، و وظیفه طنز این است که اعتراض را به هنر تبدیل کند. این وظیفه در این رمان به‌درستی انجام شده است. به تعبیر «میخائیل باختین» یکی از بنیان‌گذاران مباحث مربوط به روایت، رمان طنز اولد «کارناوالی» است. این یعنی که در کارناوال ادبی، زبان و جهان‌بینی قدرت سیاسی به مضحکه و سُخره گرفته شده و حقیقت از دیدگاهی متفاوت مطرح می‌شود که در این رمان همین اتفاق افتاده‌است. در کارناوال حقیقی که شامل جشن‌ها و مراسم عمومی است، تمایز طبقات مختلف اجتماعی دست‌پزیر قرار می‌گیرند و خوب و بد، شوخی و جدی همگی در هم می‌آمیزد تا خواننده با روشی شاداب و سرخوشانه به مفاهیمی عمیق و تلخ دست یابد.»
گودرزی «موکراسی یا دموقراضه» را مصداق بارز رمان کارناوال گونه‌داست و گفت: «باختین در تعریف ادبیات کارناوال قلم کردن کردن جهان بی‌قیدوبنده، جلوها و اشکال کله‌های را در مقابل لحن جدی و رسمی عنوان می‌کند که در آن فرهنگ مردم در تقابل با دیدگاه قدرت سیاسی و فعالیت‌های فرهنگی نخبگان قرار می‌گیرد. یعنی در اینجا متن تقابل کردناوالی اثر دو حیطه مبارزه می‌کند: یکی در مقابل اقتضان

ایدئولوژیک قدرت سیاسی و دیگری گفتمان ادبی نخبگان فرهنگی که طنز را در گذشته (حدائق در بدو شکل گیری آن) یک سطح پایین‌تر از ادبیات می‌دانستند.»
به گفته گودرزی، شیوه روایت در این رمان «یک‌صدا» است و اصطلاحاً روی آن در جایگاه تر است است که با این صدا به متن جبهت می‌دهد. نکته دیگر از دیدگاه رویی در «موکراسی یا دموقراضه» استفاده از «رونی» است که از آن با عباراتی همچون طعنه، کنایه یا طنز بدلولی تعبیر می‌کنند. او اشاره به اینکه آیرونی مهم‌ترین ابزار آیرانی «حرف زن» در مقابل «حرف نازندها» محسوب می‌شود، در مورد این کتاب توضیح داد: «این متن نمونه‌ای از آثار تمثیلی-سیاسی است که در چنین متونی، تمثیل وارد تباطی میان متن با تاریخ، کنه‌ها و سیاق است. این متن به مجموعه مشهود است که نویسنده در شیوه روایت داستان از افسانه، تاریخ و حکایت هم استفاده می‌کند تا با کار برد تمام عناصر فوق، صاهای متفاوت را به‌متن وارد کند.»

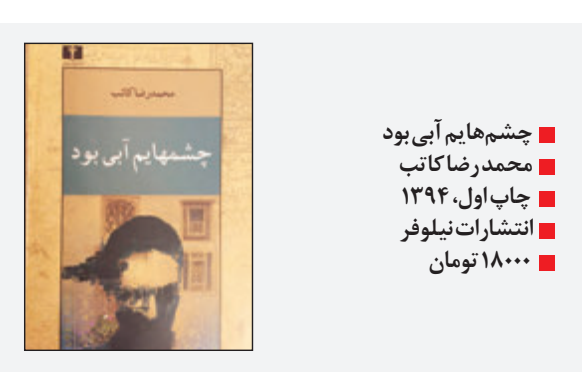
در بخش پایانی این نشست، سید مهدی شجاعی، نویسنده «دموکراسی یا دموقراضه» با اشاره به اینکه جامعه امروز ما به‌شدت دچار خلأ نقد مشرفانه و منصفانه است، گفت: «در جوامع دیگر، نویسنده در اغلب موارد خود را با نظرات منتقد محک زده و متوجه میزان موفقیت یا ابرازات و کمبودهای خودش می‌شود. متأسفانه در جامعه خودمان در این مورد دچار این خلأ شدیم به‌هستیم و به جز یکی دو منتقد که با گفتن ناسزا و دشنام درباره عمده آثار عمل می‌کنند، منتقد جدی وجود ندارد تا آثار را با اشراف و البته نقد صرف کند. این شرایط نویسنده را هی برای بی بردن به مشکلات اثر ندارد.»
شجاعی با اشاره از گودرزی و زروی نصر اباد چیزهای زیادی آموخته در مورد صحبت‌های آن دو منتقد درباره کشیش گفت: «کل برای هر نویسنده‌ای وقتی می‌بیند مخاطب به ظرافتی که کار کرده می‌تیرد لذت‌بخش است. نکته دیگر شرایط زمانی و حال حاضر مالم است که سبب دیده شدن و تیرد این کتاب در زمان خودش می‌شو و گاهی با وقوع بعضی از حوادث روزمره اجتماعی کشور، دوستان در وسایط‌ها برخی از مطالب کتاب را منتقد یا با رخداد مربوطه منتقد می‌کنند. هر چند این جنبه از زمان و منتهی نشی نیست، اما در چارچوب انتقار آن زمان و مکان، طبیعتاً خواست هیچ نویسنده‌ای نیست که مردم نوعی تاریخ مصرف برای آثارش قائل باشند و فقط حرف‌های عمیق و اساسی آن پابرجا بماند.»

شجاعی با اشاره به بخش پایانی کتاب و اینکه نقد‌ها و نظرات در مورد این بخش کتاب بیشتر بوده توضیح داد: «همین مورد باعث شده تا فاصلو دیگر کتاب تا حدودی مغفول بماند. یکی از ضایعات حکومت دموقراضیسم به اعتقاد بنده این است که حکومتی را در بخشش برای بعد از خود پرورش می‌دهد که به مراتب خطرناک‌تر از اصل خودش است. با تأمل در سیر تحولات جهان، مردم می‌بایم که طیف عوام‌پسندی بر سر کار آمده‌ و زمینه‌ را برای گروهی دیگر مساعد کرده و مردم نیز هربار از ظلم یکم رنجیده و به دیگری پناه می‌برند اما صورت مسئله اصلاح‌چار تغییر نشده و این بازی و چرخش همواره ادامه می‌یابد. منظور اصلی من این است آنکه اساس حکومت دموقراضه بر عوام‌فریبی است و البته خواص فریبی هم با روشی خاص انجام می‌گیرد که البته بسیار شبیک‌تر و تلاش‌نازنده این است که حکومتی را در بخشش در طول سال‌ها دیده گرفته می‌شود و تمرکز در بخش دموقراضه‌نویس بیشتر توجه‌بود.»

شجاعی در پایان با اشاره به اینکه حکام در جامعه دموقراضه از خود مردم بوده و گفته جدایافته‌ای نیستند و بنابر این نقدا اصلی پیش از آنکه بر حکومت‌ها باشد، نقد بر همان مردم است توضیح داد: «قدرت در هر صورت ساز و کار و تبعات و جذابیت‌های خاص خودش را داشته و صاحب قدرت به هر قیمت در تلاش برای حفظ آن است. اما وقتی یک منتقد در جایگاه قدرت قرار گرفت و صاحب ابزار قدرت و حکومت شد، باید به این نکته توجه داشت که او چند مردم حلاج است. در حالتی که گفته شد، اغلب انتقادات تیپو خس است. اینگونه کمبودها و عقده‌هایی می‌شوند و واقعا به دنبال حس اصلاح‌طلبی نیستند. نکته آخر اینکه حسن تمایزات خواهی و تمایل به حفظ قدرت که در تمام دیکتاتور‌ها و پادشاهان و حکام طول تاریخ وجود دارد، در خود ما نیز وجود دارد. اما در نهایت در مقام اجراست که تکلیف هر شخص با خودش و دیگران روشن می‌شود.»

درباره رمان «چشم‌های آبی بود» نوشته محمدرضا کاتب داستان رازهایی از گم‌شدن

- چشم‌های آبی بود**
- محمدرضا کاتب**
- چاپ اول، ۱۳۹۴**
- انتشارات نیلوفر**
- ۱۸۰۰۰ تومان**

فریدش پرلز، روانشناس می‌گوید: «آسیب‌شناسی روانی پنج لایه یا سطح مختلف دارد. یکی از آن لایه‌ها لایه فروشکستگی است یعنی مرگی است. لایه فروشکستگی که فرد مانند جسد منجمد می‌شود. برای بیرون رفتن از سطح فروشکستگی فرد باید مایل باشد تا همان شخصیتی که درک هویت او را بر عهده داشته کنار بگذارد. برای اینکه فرد دوباره متولد شود به تجربه مرگ خودش تهدید می‌شود و این آسان نیست»

راوی از ناهمایی استفاده می‌کند که بیشتر به کدگذاری شبیه‌است تا نام‌فوتو، بدخش، زهرپیر، بااسراما و… «فتو» تصویر می‌گیرد، در

«آدم‌های روستایی خوب» فلائری او کانر منتشر شد

مربوط به دوره‌ای که او در آن می‌زیست، پرداخته‌اند.

او کانر نویسنده جوان آمریکایی بود که در ۳۹ سالگی و در دهه هفتاد درگذشت، فضیلت و مکان آثار او حول محور شخصیت‌های آن با تقیصه‌های اجتماعی است که در بیشتر موارد با مباحث قومی و نژادی روبه‌رو هستند. یکی از شاخصه‌های سبکی او در آثارش

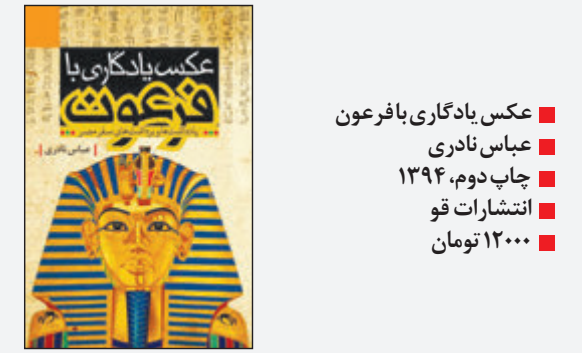
دادن اطلاعات پراکنده به خواننده برای دادن نوعی قدرت پیشگویی در اتفاقات و گر‌های دراماتیک در اثر است. بیشتر فضای اثر او حول عناصری است که او در زندگی خود نسبت به آنها بدبین بود.

او کانر در زمان حیاتش درباره داستان‌هایش گفت: «تلاش من بر این بوده تا به صورتی نباشد که در خوی بی‌رحم بشری که از آن به عنوان یک نمونه عالی یاد می‌شود، بی‌ر دازم. داستان‌هایم توصیف‌گر شرایط سختی هستند، اما این مساله سخت‌تر یا کمتر از آن در خصوص احساسات مسیحی نیست، وقتی می‌بینم این داستان‌ها به صورتی ترسان‌گر روایت می‌شوند، از خواندن شان حالتی مسخره‌به من دست می‌دهد.»

او کانر با عنوان «آدم‌های روستایی خوب» را نشر آموت در ۲۰۸ صفحه و قیمت ۱۲۵۰۰ تومان منتشر کرده‌است.

انتشار سفرنامه‌ای متفاوت در مصر

عکس یادگاری با فرعون در تهر ان

- عکس یادگاری با فرعون**
- عباس نادری**
- چاپ دوم، ۱۳۹۴**
- انتشارات قو**
- ۱۲۰۰۰ تومان**

با منظره عبور کشتی‌های غول‌پیکر از دریای سرخ به مدیترانه و بالعکس، از پنجره رستوران، می‌توان دریای سرخ را دید و آبراه سوئز را که می‌خرامد تا پس از گذشتن از شهرهای «اسماعیلیه»، «پورت سعیده» و «قطر»، تمام‌نما برای آنان که سوادی نداشتن- و البته بینشی برای عبرت‌پذیری- دارند.» (ص ۵۲ و ۵۳ کتاب)

نثر موجز و در عین حال روان نادری یکی دیگر از ویژگی‌های کتاب است. نثری که تا حدود زیادی، خاص نویسنده شده و از این منظر، پخته می‌نماید: «رستوران کنار آبراه سوئز، ملوا می‌شود؛ برای صرف غذایی مصری

قبسه

خوانشی کوتاه بر کتاب «خوش به حال هیچکس» نوشته حسین عباس‌زاده برای خواندن داستان کوتاه وقت نداریم

همین نویسنده در انتهای داستان بامجبور کردن مخاطب به انتخاب در ذهن او مابقی ایجاد می‌کند.

همین سادگی که گفته شد در بعضی از داستان‌ها چنانی اقتد و دنیای ساده را به پیچیدگی و یکسوز رخت می‌اندازد حس خوب مخاطب را جرجهدار می‌کند. شاید نویسنده خودخواسته در این داستان‌ها دست از روزه‌های کوچک و دانسته‌های اندک، اما نگاه نویسنده وجه تمایز این شخصیت‌هاست و به

که طبیعتاً به درستی خوانده‌شدن آنها کمک می‌کنند. ذکر کرده‌است.

نکته دیگر اینکه پاروقی‌های کتاب، گاه طولانی و خسته‌کننده است. درست است که پاروقی برای توضیح و تکمیل مطالب متن و به‌صورت ذکر می‌شود اما طولانی بودن آن، در کتابی که داعیه ایجاد دارد، چندان پذیرفته نیست. (از جمله می‌توان به پاروقی‌های فصل‌های ۳۳ تا ۳۸ کتاب کرد.)

با این حال، آنچه عکس یادگاری با فرعون را متفاوت کرده، علاوه بر قوت قلم نویسنده و توصیف‌های بدیع، طراحی، صفاها را،ی، فرایک و چسب عالی و تصاویر اختصاصی عجایب‌هفت‌گانه» (ص ۶۲ کتاب)

خلق تصاویر بدیع از مشاهدات و نحوه توصیف آنها از دیگر ویژگی‌های و مشخصه‌های عکس یادگاری با فرعون است: «شیری نشسته به صورت آدمی. این تمثال گیج‌ان اهرام است؛ ابوالهول، مجسمه ۷۰ متری با بینی‌ای که سیاه‌تایلون آن را نابود کرده و چندی پیش مرمت شده. مرمت بینی همه‌جامه است! حتی در جزیره و حالا بگیگر که سال ابوالهول بوده، جلیه‌جا گردشگران در حال گرفتن عکس یادگاری‌ند. شیر دوست دارد هنوز بغرد.» (ص ۶۸ کتاب)

در کنار نکاتی که گفته شد، خصوصاً نقش‌هایی نیز در یادمان منتشر شده است. این به زبان فارسی منابع بسیار کمی در دست است. طبیعی است که نام مکان‌های مصر، برای مخاطب فارسی‌زبان، بسیار ناآشنا باشد.

انتشار چاپ دوم کتاب اخیراً باسازا منتشر شد.

به عنوان نویسنده دوم به راحتی بتواند در ذهن خویش با آدم‌هایی از جنس زمان ما، از دیروز و فرهنه همین شهر، محله ده، دو دیوار سازی کند.

شاید یکی از نکات منفی اثر روایت ذهنی مرانه از زبان باشد. حاصل اینکه نویسنده مرد از زبان یک زن روایت کند ملقم‌های او در جنس دنیایی است از سادگی و صداقت و همین سادگی زیاد بعضی از داستان‌ها را دچار مشکل کرده است. ما برای خواندن داستان کوتاه وقت نداریم. مخاطب را جرجهدار می‌کند. شاید به‌گونه‌ای است که ابوابی ساخته‌شده در آن را باید با درک و فهم بیشتری سنجد. آثاری از این دست نیاز ادبیات داستانی ما است که مخاطب

رمان نمی‌نویسد، اما در این کتابش و با استفاده از روایت دوم شخص، به این زندگی‌نامه حالت داستانی نیز ترساخته است. در بخشی از این کتاب می‌خوانیم: «شام مخصوص به مناسبت بازگشت دختر کارخانه‌بگردد.»

نوزدهمی که داخلش پر از اسباب و اثاث است، الیس را نمی‌بینی و فقط سه عضو خانواده حضور دارند؛ مامسان بیش از حد

□ سواره پهبروزی / اتمسفر یا حال و هوای کاکم‌برمران «چشم‌های آبی‌بود» سرگشتگی و کم‌شدن را القا می‌کند. ممکن است انسان در ازدحام یا در خلوت و حتی در خود گم شود، اما گم‌شدن با مرگ یا در زندگی بدون لذت هم نوعی دیگر است. «چشم‌های آبی بود»، زمانی مدرن، قصه در قصه، با ایماهای بصری همراه با روی‌آهنگ‌انگیزاست.

نگرش باهمسان درونمایه رمان بر مبنای حال انسان مدرن‌نمای امروزی است که در دنیای مدرن‌تر سرگشته است. در دنیایی که صداها به گوش هم نمی‌رسد، سوزسوما دارد، پر از جنازه و جسدهای تکه‌تکه‌شده است. این تصویر‌ها، احساسات ما انسان‌هاست که در مقاطع مختلف زندگی از بین رفته، گاهی برای مقاصد و اهداف بزرگ‌تر توسط خودمان کشته می‌شوند.

راوی با لحنی محکم از آخرین سفر آغاز می‌کند. درون قطاری با لامپ‌های سوخته در شب تاریک و آدم‌هایی که خواب هستند. «در کف راه‌روی قطار کلسی آدم خوابیده بود. ص ۸»، او خودکشی‌های ناموفق خود را پرکیف می‌داند. سنن و سسالت را نمی‌داند و بمانم به همه جازول می‌زند: «خودکشی موفق پرکیف است چون اصلا خودکشی نبود ص ۱۲»، «همیشه فقر کردم ۱۵ یا ۲۵ سالمه با قوق فوقش ۳۵ سالمه اما میتی می‌گود تو یک ۴۰ ساله متعابر بدبختی. ص ۱۰ و ۱۱» «عامت بود زل می‌زم به چیزی. ص ۲۹.»

دیدگاه فریود در مورد خودکشی این است که: غریزه مرگ بر خلاف غریزه زندگی عمل کرده و اثر تخریبی دارد و سبب می‌شود که

مجموعه داستان‌های کوتاه فلائری او کانر با عنوان «آدم‌های روستایی خوب» با ترجمه آذر عالی پور از سوی نشر آموت منتشر شد. این کتاب شامل شش داستان باقی‌مانده از مجموعه داستان‌های او کانر است که آذر عالی پور آنها را به دلایلی در کتاب «مجموعه داستان‌های فلائری او کانر» که در سال ۱۳۹۲ توسط نشر آموت منتشر شد، ترجمه نکرده و طبق گفته مترجم در مقدمه کتاب، با انتشار آن ترجمه کامل داستان‌های این نویسنده توسط عالی‌پور ترجمه شده‌اند. «آدم‌های روستایی خوب»، «واره»، «بخت پارکر»، «عقد روح القدس»، «سلماتی» و «چرا کفار خشمگین می‌شوند»، شش داستان این مجموعه هستند. این داستان‌ها همانند تمامی داستان‌های سابق این نویسنده بر تصویر کردن نیروی ترس‌دغده‌های انسانی با درونمایه‌های مشخصی چون مذهب، مرگ، شیطان، رستگاری، توبه و مسائل اجتماعی

□ نادر پناهمازاده / یادداشت‌ها و برداشت‌های

سفر مصر»؛ این زیر‌عنوان کنایی است با عنوان «عکس یادگاری با فرعون» که به تازگی چاپ دوم آن توسط نشر قو منتشر شده است.

کتاب، حاصل سفر عباس نادری به مصر است. نویسنده و پژوهشگری که پیش از این تجربه‌های متفاوتی در حوزه‌های دیگر از جمله شعر و ترجمه داشته و حالا یادداشت‌های خود از سفر مصر را به‌صورت مجموعه‌ای از سفرنامه‌ها در نشر آموت منتشر کرده‌است.

از همان عنوان کتاب، مشخص است که با کنایی متفاوت در نحوه آرایه و فرم روپه‌رو هستیم. برخلاف سفرنامه‌نویسی‌های معمول، نویسنده برای قاره‌ایه مشاهدات خود از سفر نمی‌پردازد. نادری در تلاش است ۴۷ مطلب خود در کتاب (که با عنوانی جداگانه نوشته شده و البته اغلب با هم پیوستگی دارند) را با آرایه اطلاعاتی دقیق از جغرافیای تاریخ و از جاع به سایر منابع مکتوب و بعضاً غیرمکتوب، همراه

سازد تا خواننده در کمترین کلمات، بیشترین بهره‌ر از هر نوشته‌ی آنچه در نوشته‌های چنین معمولاً خواننده را خسته می‌کند، به درازا کشیدن مطالب و عدم جذابیت آن است. اما نادری با تلاشی ستودنی، بر این نقص قایق آمده و با چیره‌دستی تمام، چشمان تاریخ و جغرافیا و مشاهدات خود را در هم تنیده و آرایه داده، که مخاطب به‌تنها خسته نمی‌شود بلکه با اشتیاق خویش مطالب را ادامه می‌دهد.

عنوان نمونه: «به مسجد محمدعلی می‌روم. ساخته‌شده به‌سال ۱۲۶۵ هجری. در وضوخانه وسط صحن، قبای هشت‌ضلعی خودنمایی می‌کند، با اشعاری زیبا که بر آن نقش بسته

مدرن با پست‌مدرن دیگر مد‌شده و نویسنده‌گان جوان برای متفاوت بودن و متفاوت نوشتن به این گونه‌های ادبی پناه می‌برد. ناخودآگاه شمارگان کتاب به لغزش می‌افتد و در حد همان تعداد اندک می‌ماند. فارغ از این نگاه بدون نگرش جامعه‌شناختی، در این بین آثاری مورد توجه قرار می‌گیرند که در عین داستان بودن مذهب‌هاست که با آثار ساده و در عین حال خوب و قابل بدون پهن بازی‌های زبانی و ایهام‌زاید و گاه متضاد در کنار هم در قف به‌گونه ادبیات